

שספרו „רשות הרבים“, שפורסם בשנה ש־עברה, אינו מתימר להיות ספר כולל הכל, ושיחותיו הקצרות, המנוסחות־להפליא והקר לעות לעיקרי־דברים, הן מועט המחזיק את המרובה ואין שיעור לתועלתן לקורא המת־חיל והמבקש להבין.

יומן מערכת סיני

עם פירסומו, לפני שנתיים, עורר „יומן מערכת סיני“ גלים מרובים של סקרנות, בקורת ופולמוס, שהתמקדו בתחומי האסטר־טגיה והטקטיקה הצבאית, שמעצם טיבו של היומן הם עיקרו. בפרספקטיבה של מאורעות החדשים האחרונים מתגלה מיבצע „קדש“, שמיועד היה לסיים שלב במאבקה הלאומי של ישראל, כחזרה כללית לפני ההצגה הגדולה. המכרעת והגורלית, ללא תלות צבאית או מדינית, בעצמו, בארבע חזיתות כאחת, השיג צה״ל נצחון מזהיר ורב־משמעות; גיסתו חונים עתה חניית־קבע על גדות תעלת־סואץ. לאורך פיתולי הירדן, ועל רכסי הגולן, הלקחים הצבאיים, מסתבר, נלמדו ושוננו במרוצת עשר השנים, והתוצאות מעידות.

אולם עיון מחודש, בימים אלה, בפרקי „יומן מערכת סיני“ מסב את תשומת־לבו של הקורא דווקא להערות ולהערכות המדיניות המקופלות, פה ושם, בין שורותיו. הסיבה ברורה: אנו כצויים עתה בעיצומה של מערכה מדינית ארוכה, סבוכה וקשה, ומי שהיה אז ארדיכל הנצחון הצבאי, אשר קבע לאחריו כי המעיק עליו „אינו הפסקת הקרבות אלא החשש ליכלתנו לעמוד במערכה המדינית העכשווית“. הפקת הלקחים המדי־ניים המתאימים מאי־הצלחה בזירה הבינ־לאומית והאזורית לאחר „סיני“ היא, ללא ספק, תפקידו הנוכחי בעל המשקל הרב ביותר.

אם כך הוא, אין זה ברור מה טעם הוצאת הספר שלפנינו.

ספרות המקורות והמחקר בתחום תולדותיו של הרעיון המדיני עצומה בכמותה ואין ספר אחד־יחיד עשוי לסכמה, החל מן העת העתיקה ועד ימינו אלה, במזרח ובמערב כאחד. נסיון כזה הוא עקר וחסר־ערך. אינני בקי בסוגיה מה זול יותר ומה קל יותר להוצאת־ספרים עברית: לפרסם מחקר מקור־י, או לתרגם כזה מלשון אחרת; אבל מובטח לי כי במקרה שלפנינו היתה ההוצאה מיטיבה לשרת את קוראיה המיועדים אילו הוציאה לאור תרגומים של אחדים מספרי־המופת בתחום תולדות הרעיון המדיני. ספר זה שלפנינו עשוי אמנם להקל מלאכתם של אחדים שאינם מוכנים לטרוח ולעיין במקורות או באותם ספרי־מחקר שהם חובה לכל תל־מיד, אולם מבחינה זו עושה פירסומו שירות רע לעשויים להתפתות, בתחו בידם סקירה קצרה וחסרה, ססודנטים במדעי־המדינה, על־כל־פנים, המודקקים לספר־עזר בסיסי בשפה העברית, יוסיפו להעדיף את סאביין המתורג־גם או חוברות־עזר המצויות בשוק.

כי שמתעניין בתולדות הרעיון המדיני לא יסתפק בשלושה־ארבעה עמודים אצל י. בן־אמתי על המארקסיזם ושלושה עמודים על הליברליזם, למשל; לכל היותר יעורר בו הר־ספר רצון להרחיב את ידיעותיו מעבר לבדל האינפורמציה המסופק לו כאן. את ספרו האחרון באותו נושא פירסם המחבר בשנת 1935, ואני תקוה כנה שלא עבד על ספרו הנוכחי מאז ועד היום. מוטב היה הרבה יותר אילו הניח את היום־מה ופנה לחקירת נושאים בודדים בעמקות וברחבות מדעית, כפי שעשה על דפי אחד מכתבי־העת בתקופה האחרונה. ספר מדעי שלא בא להיות ספר פופולרי אלא ספר־עזר „לסטודנטים ואנשי מחקר... גם לחוג קוראים רחב ומגוון“ חייב לספק דרישות המורות מאלו שהציג המחבר לעצמו. שמא יקח לו לדוגמה את ד״ר שלמה אביגור.

* יעקב בן־אמתי: פרקים בתולדות הרעיון המדיני מיימיקדם ועד ימינו; הוצאת מסדה, 1967: 252 עמ'.

* רב־אליף משה דיין: יומן מערכת סיני; היצאת עם הספר, 1965: 215 עמ'.

יתו של בוויין". אין צורך בהעזה יתירה כדי לקבוע בביטחה כי כך יפסוק ויגדיר גם את מהותה ואפיה של "מלחמת ששת הימים". השלום, לכשיושג, לא יביא לשום שינוי קיצוץ ניין אדרבה, הוא יבטיח במשנה תוקף את הסתגרותה של ישראל בתחומיה.

מכשיל הוא תכופות הנסיון להיתלות ולהיבנות מפסוק אחד או שנים, הנאמרים אגב אורח, ביומן המלחמה של רב־אלוף דיין, אך יש ואין בהיר וקולע מפסוק כזה. מכיון שעוקבים אנו בדריכות אחר הכרזותיו המדיניות של דיין בימים הללו, ראוי להוציא את הערותיו המדיניות מהקשרן ולהציגן באור מלא. מדברי דיין כיום משתמע כי סיפוחן של טריטוריות חדשות שנכבשו על־ידי צבא ישראל, לא במלחמת־כיבוש מודעת אלא בבקבות מלחמת־מגן ושיחרור ממחנק, הוא פעולה מוזיקה, המחלישה ומסכנת את קיומה של מדינת־היהודים. "גם בן־גוריון סבור ש־ישראל אינה צריכה להסכים—ולו גם הוצע לה הדבר—לצרף את רצועת־עזה לשטחה. בגלל הפליטים הערביים שבה, אשר אין בידיה כלתה של ישראל לקבלם". ההל מהנהדר היה זה אילו הואילו שליטים ערביים לקבל לגבולותיהם את הפליטים הערביים מרצועת־עזה, אומר בן־גוריון, ושולל תכלית־שלילה את הרעיון של גירושם בכוח.

אילו הניחה ההיסטוריה בגבולות ישראל שטחים ריקים־מיושב, היה הכל בא על מקומו בשלום—אלא שאילו היו אותם שטחים ריקים־מיושב לא היה צורך במערכת־סיני ובמלחמת־ששת־הימים. במקום אחר מביע ב.ג. את תקוותו שחצי־האי סיני יישאר בשליטתה של ישראל, וראש־המטה־הכללי, המסכים עמו, יודע היטב, כאיש־צבא, את חיוניות ישיבתם של כוחות צה"ל במדבר־סיני (ומכאן גם ברצועת־עזה); שהוא, כדבריו, "בלאו־הכני גבולותיה (של המדינה) ושטחיה מצומצמים עד כדי העמדת עצם קיומה בסכנה". לפיכך אין הוא יודע מה להחליט ולקבוע בקשר לעתידה המדיני של הרצועה ומקורה של הנסיגה ממנה. רכיביה הנפשיים והרעיוניים של התלבטות זו—החשש לזהותה היהודית של המדינה בעקבות התוספתה של אוכלוסייה

רב־אלוף דיין מתחסם ביותר משמץ של זיל־זול וליגולג להנהגת המדינה ולרכיביה הנפשיים, לפאתוס העליה השנייה, לתגובותיה הנפחדות, להיסוסיה, לאי־יכולתה להכריע הכרעות. כשמקבל בן־גוריון את איגרתו המאיימת והגסה של המרשל בולגאנין אין הוא נתקף בהלה, ורב־אלוף דיין, הנוכח באותו מעמד, מעיר: "אני מכיר את מי שעלולים היו להיות ראשי־ממשלת־ישראל לולא מילא ב.ג. תפקיד זה, ואין לי ספק כי תגובותיהם במצב זה היו חדורות יותר משמינית־שבשמינית של פאניקה". קלה תהיה הסקתה של הקורא, היודע כי לפחות חלק "מאותם שעלולים היו" הם מנהיגיו כיום, כי בעיני רוחו הוא, דיין, המנצח של און, הינו האיש הנכון במקום הנכון, בן־דמותו של בן־גוריון. אם כך הדבר, ישאל השואל: מה המצע המדיני ששר־הבטחון משה דיין חותר להגשימו? האם יש לו בכלל מצע כזה, או שמא אינו אלא טקטיקן פוליטי מעולה, עטור הילת־מנצחים, מוקף מיתוס של תקיפות בלבה של עדת גבוכים ומבולבלים, מנהיג היודע להכריע הכרעות נכונות בזמנו, ללא פיק־ברכיים וללא היסוסים ודחיות?

ביסמארק אמר פעם: "לאחר הדור שלקח את תמיד הדור שמלקח"; בעיניו של רב־אלוף דיין, מערכתיה של ישראל העצמאית הן של־בנים בלבד בתהליך ההשתרשות וההיאחזות בארץ חדשה־ישנה, והתגוננות מתמדת מפני המבקשים לעקור ולחסל את היצור המדיני החדש. מטרתה של השתרשות זו, לפי דיין, היא להקים טריטוריה יהודית עצמאית, שהיא קשר בינה לבין סביבתה הגיאוגרפית חשוב פחות מאשר הידוק הקשרים והעביות אל הפזורה היהודית. אוכלוסייתה היהודית של טריטוריה זו חייבת לשמור על זהותה היהודית־דת ולחיות בתקוה שאין אלא אלה־הילחלוח למחנה הגדול, העתיד לבוא ולהצטרף באחד הימים הרחוקים. מערכת־סיני היא, כלשונו, "אחת המערכות אשר שיבת היהודים לישראל כרוכה בהן זה שלושה דורות. בתחושת הציבור מצטרף 'קדש' לאקסודוס של ה'העפלה' בתקופת המנדט ולהיחלצות להקמת קיבוצים בנגב בעת המאבק נגד 'הספר הלבן' ומדיני"

אלא הצגה מפוכחת של האפשרויות הפתוחות עתה לפני יושבי הארץ הזאת—על אתגריהן, תביעותיהן, ועתידותיהן.

י. ש.

בסוד עכבישים

הספרים העבריים העוסקים בהי ובצומח רחב לוקים קשה ביובש מדעי המהלך שיממין על הקורא הממוצע וחלקם בשטחיות ויבולות שמקורן בפופולריזציה יתירה. ספרו של אמוץ כהן "בסוד עכבישים" מהלך בטוחות על החבל המתוח בין שני הסוגים. הוא נאמן בדיוקו המדעי, ועם זאת מרחק ומלבב.

עניינו של הספר בשלושים מיני עכבישים שכיחים מתוך מאות המינים המצויים באזורי הארץ השונים. "עכבישים סתם אין דעת הב"ריות נוחה מהם. אכזריים הם... חסרים כל גוי, לא תואר להם ולא הדר... והרי אדם סולד מפני מגעם מחשש עקיצה ומחמת המיאוס (ע' 9), כך פותח אמוץ כהן את ספרו. אולם, כשהנחת את הספר בסיום הקריאה דומה שיש צורים אלה הפכו מודעים ותיקים שתכונותיהם הטובות והרעות ידועות לפרטיהן.

למעלה ממחצית יובל-שנים הקדיש המחבר לחקר העכבישים. שעות על שעות התבונן בארזים-ורבעם, והיא מתאר את שיטות הצייד השונות שנוקטים העכבישים בתזונתם, בהתרבותם ובדרכי התגוננותם. מרתקת שיטת הצייד של האגמית—עכבישה החיה במקום מיכ—המושכת את רשתה בין שתי גדות המים או תעלת-הניקוז בהן היא שוכנת. רוב שעות היום תלויה האגמית במנוחה על רשתתה. לפנות-ערב, שעה שהיתושים שרוב שעות היום נימנמו פותחים בפעילות, היא נדרכת. הם מתעופפים ונתקלים ברשת ונאחזים בה. יתושים טגנים שעת-לילה יצאו מתוך המים לאוויר העולם ופורשים כנפיים ומתרוממים נתפסים ברשת, ויתושות שיורדות אל המים

מוסלמית גדולה, הסלידה מן הרעיון של גירוש האוכלוסים, והידיעה המוחלטת כי רק החזקה בגבולות החדשים מבטיחה את בטחונה של מדינת-ישראל ומרחיקה את הסכנה של התמודדות צבאית נוספת בקנה-מידה נרחב—עומדים בעינם גם היום—לגברי סיני, "הרצור" עה" ו"הגדה המערבית"—ובמשנה-תוקף-יחומרה.

הלקח המדיני מן הנסיגה של שנת 1956 נלמד היטב. אפילו רבים מרודפי השלום-שבכתב, תמורת ויתורים וכיזא"בזה, אינם מעלים על דעתם את החזרתה של נפת-עזה לידי מצרים. אולם יהודה ושומרון—שאני! בשטחים הר"אלה, ובאוכלוסיהם, מרוכזים יסודות האימה וההיסוסים. כאן מקור ההצעות והתכניות המועלות ומשתנות מחדש-למקרים, שכל-כולן אי-רודאות וסדרוב עקשני ללמוד לקה מדיני. במקום אחד ביומנו קובע דיין כי היה הסכמה מרובה וגלויה מצד האוכלוסיה ברצועת-עזה לשתף פעולה עם השלטון הישראלי, שהסיר מעל שכמה עולו של משטר מצרי מושחת, מדכא ומנצל. נסיגת כוחות צה"ל בשנת 1956, על תוצאותיה המקומיות, היא, כמוכן, הסיבה העיקרית להיסוסים ול-צימצום של שיתוף-הפעולה מצדה כיום. על הרצועה אין מתכוונים לוותר לאחר שנוכחו בתועלתם של הסכמים; כלום חייב אותו הנאי לחול גם על "הגדה" לפני שישוכנעו המפקד-פקים בחיזיונות השתייכותה לתחומיה של מדינת-ישראל?

קריאה בדפי "יומן מערכת סיני" מביאה את הקורא לידי מחשבה כי שוב לא יהיה צה"ל צריך להוכיח את יעילותו ואת כשרם של מצביאי ר"ק אם יוכיחו מנהיגיו המדיניים אותם כשרים ואותה יכולת: מקוריות מחשבתית, שיחזורי מדוקטרינות קבועות וקפוזיות ומבט חדש ומחדש, העזה וניצול תנאי הזמן והמקום. "יומן מערכת סיני" ממריץ את הקורא בו עתה למתוח מקבילות בין הרעיונות המדיניים הכלולים בו לבין הצהרותיו המדיניות של שר-הבטחון משה דיין כיום. והקו, גם אם הוא נפתל, בולט הוא. נראה כי בעיקר דרוש בימים אלה לא דווקא מאמץ פיזיולוגי-סטי להבהרת השאלה "מה לעשות".

* אמוץ כהן: בסוד עכבישים: הקיבוץ המא"חד, 1966: 141 עמ.